

ERGENLERİN ANNE BABA TUTUMLARI İLE PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE BENLİK SAYGISININ ARACI ROLÜ¹

THE MEDIATING ROLE OF SELF-ESTEEM IN THE RELATIONSHIP BETWEEN ADOLESCENTS' PARENTAL ATTITUDES AND PROBLEM-SOLVING ABILITIES

İlknur KAYAALP²

Bülent GÜNDÜZ³

Başvuru Tarihi: 04-05-2018 Yayına Kabul Tarihi: 13-09-2018 DOI: 10.21764/maeuefd.421134

Özet: Bu araştırmanın amacı, ergenlerin anne baba tutumları ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkide benlik saygısının aracılık rolünü inceleyerek bu konuda yapılacak yeni çalışmalara yol göstermektir. Araştırmanın örneklemini 2015-2016 eğitim öğretim yılında Mersin ili merkez ilçelerindeki ortaöğretim kurumlarında öğrenim görmekte olan 10. ve 11. sınıfa devam eden 1144 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada “Anne-Baba Tutum Ölçeği”, “Kişilerarası Problem Çözme Envanteri”, “Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri”nin kısa formu ve “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı, aracılık rolünün incelenmesi için regresyon analizi ve aracılık etkisinin anlamlılığını belirleyebilmek için ise Sobel Z Testi kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre benlik saygısının, demokratik anne baba tutumu ile yapıcı problem çözme ve koruyucu istekçi anne baba tutumu ile probleme olumsuz yaklaşma arasındaki ilişkide kısmi aracılık rolü olduğu bulunmuştur. Ayrıca araştırma sonuçlarına göre otoriter anne baba tutumu ile problem çözme becerilerinin alt boyutlarından probleme olumsuz yaklaşma ve yapıcı problem çözme arasındaki ilişkide benlik saygısının tam aracılık rolü olduğu saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: *Ergenlik, Anne Baba Tutumu, Problem Çözme Becerisi, Benlik Saygısı*

Abstract: The purpose of this research is to explore the mediating role of self-esteem in the relationship between parental attitudes and problem solving skills of adolescents. The sample of the study consisted of 1144 students who attended to the 10th and 11th grades in secondary education institutions in the central districts of Mersin province in 2015-2016 academic year. "Parental Attitude Scale", "Interpersonal Problem Solving Inventory", "Coopersmith Self Respect Inventory" and "Personal Information Form" were used in the study. Pearson Moments Multiplication Correlation Coefficient was used to examine the relationships between the variables, regression analysis to examine the mediator role, and sobel z test to determine the significance of the mediating effect. Research findings indicate that self-esteem plays a partial role in the relationship between democratic parental attitude and constructive problem solving, and the relationship between protective expectant parental attitude and probing negative attitude. In addition, according to the results of the research, it was determined that self-esteem had a complete mediating role in the relationship between authoritarian parental attitude and probing negative approach and constructive problem solving from the subscales of problem-solving skills.

Key Words: *Adolescence, Parental Attitude, Problem Solving Ability, Self-esteem*

¹ Bu çalışma, İlknur KAYAALP tarafından Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde Doç. Dr. Bülent GÜNDÜZ danışmanlığında yapılan yüksek lisans tez çalışmasının bir bölümüdür.

² İlknur KAYAALP, Psikolojik Danışman, MEB, ilknurkayaalp@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-2833-7321>

³ Doç. Dr. Bülent GÜNDÜZ, Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, bgunduz27@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8451-8161>

Giriş

İnsan hayatı doğum anından itibaren belirli dönemlere ayrılmıştır. Bu dönemler arasında bebeklik, ilk çocukluk ve ergenlik dönemleri vurgulanmaktadır. Ergenlik çağı, kişinin özellikle sosyal ve fiziki değişiklikler içinde bulunduğu, duygusal, yaşamsal, cinsel, akademik ve toplumsal bir sürü sıkıntılar yaşadığı, psikososyal olgunlukla beraber kişiliğini bulma çabalarının artış gösterdiği bir evredir (Bayhan, 2003; Özkürkçügil Çorapçioğlu, 1999). Ergenlik döneminde kişiler; hayatın anlamını, diğer kişilerden ne derece farklı olduklarını, nelerden hoşlanıp nelerden hoşlanmadıklarını bulmaya gereksinim duymaktadırlar. Ergenler, karakter yapılarını bulmaya, sosyal gruplarda yer almaya ve ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmanın yanında; bireysel olma ve sorumluluklarının neler olduğunu bulmak için çabalamaktadırlar (Nelsen ve Lott, 2001).

Bu evrenin en önemli özelliği kimlik bulma savaşıdır. Ergen duygu durumunu, fiziksel özelliklerini denetler, nasıl birisi olduğunu, nereye varmak istediğini düşünmeye başlar. Bunlar benlik arayışının belirtileridir. Bu evrede benlik sürekli değişiklikler gösterir. Çünkü ergen kendine özgü bir kimlik aramaktadır (Temel ve Aksoy, 2001).

Benlik kavramı ya da benlik bilinci kendimizle ilgili bütün düşüncelerin, algılamaların, duyguların ve değerlendirmelerin etkileşiminden ortaya çıkan bir algıdır. Benlik; “Ben kimim?”, “Benim yapabildiklerim, değer verdiğim şeyler, yaşamdan istediklerim nelerdir?” sorularının yanıtlarını içermektedir (Yeşilyaprak, 2004). Benlik saygısı ise, bireyin benliğinin bir bölümünü veya tamamını değerlendirmesi sonucu ulaştığı memnuniyet seviyesidir (Hamachek, 1995). Benlik saygısı çocuğun doğuştan getirdiği özelliklerinin çevresiyle yaşadıklarına ve tecrübe ettiklerine bağlı olarak gelişmekte ve değişmektedir (Hechtman, Weiss ve Perlman, 1980).

Ergenlik döneminde benlik saygısını etkileyen pek çok değişkenin olduğu görülmektedir. Bu değişkenler; kişilik özellikleri, aile ilişkileri, depresyon, yaratıcılık, duygusal ve bilişsel tepkiler, psikolojik danışma, anne baba tutumları, medeni ve ruhsal durum, benlik imajı ve benlik algısıdır (Temel ve Aksoy, 2001). Galbo (1984), bireyin olumlu bir benlik duygusu geliştirebilmesi ve uyumunu sağlamasında anne babanın etkisinin büyük olduğunu belirtmektedir. Aile içinde yaşananlar, özellikle de anne-baba arasındakiler, aile bireylerinin benliklerinin oluşumunda önemli bir anahtardır. Demokratik bir ortamda büyüyen çocukların olumlu; tutarsız bir ailede yetişen çocukların ise olumsuz benliklerinin oluşacağı bilinmektedir (Yıldırım, 2006).

Ebeveynlerin çocuk yetiştirirken sergiledikleri tutum ve davranışları, birbirleriyle ve çocukla kurdukları iletişim şekilleri ve çocuğa yönelik tepkileri çocuğun çevresiyle olumlu ilişkiler kurmasında, kendini beğenmesinde, kendi benliği ile barışık olmasında, özgüven geliştirmesinde, yeteneklerini ve ilgilerini fark etmesinde ve bu gibi kazanımlara ulaşmasında önemli bir yere sahiptir (Yücel, 2013). Çocukların bilgi kaynakları ve rol modelleri olduğu kabul edilen anne babaların sergilediği tutum ve davranışların, problem çözme özelliklerinin gelişmesini amaçlayan beceri ve alışkanlıkların kazanılmasında da kritik bir öneme sahip olduğu dile getirilmektedir (Eroğlu, 2001; Yücel, 2013). Baumrind'e (1991) göre, otoriter, izin verici ve demokratik olmak üzere üç tür ebeveyn tutumu bulunmaktadır. Anne-babaların çoğu, aile ortamında bu temel ebeveyn tutumlarından birini daha belirgin olarak sergilerler. Kontrol ve olgunluk beklentisi yüksek, iletişim açıklığı ve denetimi düşük olan ebeveynler otoriter olarak tanımlanmaktadır. Otoriter anne babalar

çocuklarına kurallar koyarlar ve bunları sorgulamadan uymalarını isterler. Kurallara uymayan çocuk ebeveyni tarafından cezalandırılır. Kontrol ve olgunluk beklentisi düşük, iletişim açıklığı ve denetimi yüksek olan ebeveynler ise izin verici olarak tanımlanmaktadır. İzin verici anne babalar çocuklarını hiçbir şekilde kontrol etmezler ve bazen ihmal boyutunda hoşgörülü olurlar. Demokratik anne babalar, çocukları ile iyi iletişim kurarlar, onlara karşı sıcak ve ilgili davranırlar. Alınacak kararlarda çocuklarında görüşü alınır. Demokratik anne babalar çocuklarına bazı kurallar koyarlar ve çocuklardan olgun olup bu kurallara uymaları beklenir. Yapılan birçok çalışmada olumlu aile ortamı ve demokratik tutumla yetişen çocukların benlik saygılarının yüksek olmalarının yanı sıra daha bağımsız oldukları, kendini rahatça ifade edebildikleri, sosyal ve akademik yönden başarılı oldukları belirtilmiştir (Aktaş, 2011; Bagley, Bertrand, Bolitho ve Mallick, 2001; Baumrind, 1991; Milevsky, Schlechter ve Netter, 2006; Moghaddam, Validad, Rakhshani ve Assareh, 2017; Plunkett, White, Carter, Horner, 2016).

Bireyler yaşamlarının her evresinde çeşitli problemlerle karşılaşmaktadır. Bebeklikte ulaşılmak istenen bir nesne, ergenlikte ebeveynle yaşanan çatışmalar, yetişkinlikte meslek alanıyla ilgili sorunlar gibi üstesinden gelinmesi gereken problemler bulunmaktadır. Yaşamın içerisinde sürekli var olan değişim, ergenlik döneminde de dengeleri değiştirebilmektedir. Bireyin, ailesinden uzaklaşarak arkadaşları ile geçirdiği sürenin arttığı, kimlik arayışının başladığı ve davranışsal, duygusal problemleri daha fazla yaşadığı bu dönemde problem çözme beceri düzeyi daha önemli hale gelmektedir.

Problem, kişinin hedefine varmak için var olan zorluklarının karşısına çıkan engel (Bingham, 1998); problem çözme ise kısaca problemlerle başa çıkma olarak ifade edilmektedir (Heppner ve Peterson, 1982). Problem çözme becerisi de bireyin çözüm için edindiği bilgileri harmanlayarak bir problemin çözümünü uygulayabilme düzeyidir (Ulupınar, 1997). Bireylerin problem çözme yaklaşım ve becerilerine dair ilk deneyimleri anne babalarının tutumları ile şekillenmektedir. Problem çözme sürecinin etkili bir şekilde yönetilebilmesi için gerekli olan becerilerin kazanılmasında, ergenin içinde bulunduğu aile ortamının önemi ön plana çıkmaktadır. Sürekli emir verilen ve itaat etmesi beklenen, eleştirilen, fikirlerini dile getiremeyen ya da fikirleri önemsenmeyen, katı disiplin ve baskı uygulanan otoriter bir yaklaşım ile özgürlükçü, tartışmaya açık, fikirlere saygılı, koşulsuz sevginin ve empatik anlayışın olduğu demokratik bir yaklaşım ile yetişen ergenlerin problem çözme becerileri farklılık gösterebilecektir.

Demokratik anne baba tutumu, çocukların psikososyal temelli problem çözme becerisini etkilemektedir. Ebeveynlerin sergilediği demokratik tutum seviyesi yükseldikçe çocukların psikososyal temelli problem çözme becerileri de artış göstermektedir (Arı ve Seçer, 2003). Anne ve babalarının sergiledikleri tutumu demokratik olarak değerlendiren çocukların problem çözme becerilerinin, otoriter tutuma sahip anne-babaların çocuklarına göre daha fazla olduğu saptanmıştır (Basmacı, 1998).

Bireylerin problemlere bakış açısını olumlu etkileyebilecek olan değişkenlerden biri de benlik saygısıdır. Benlik saygısı yüksek olan bireylerin problemleri ele alış ve çözümleyiş biçimleri de farklıdır (Güçray, 2001; Taysi, 2000). Problem çözme süreçlerinde pozitif ve yapıcı çözüm üretme daha etkili stratejiler belirleyenlerin benlik saygılarının yüksek olduğu; benzer şekilde, sorun çözmede kendine güveni olanların ve kendini kontrollü hissedenenlerin, sorundan vazgeçmek yerine

üzerine gitmeyi seçenlerin, sorun bildirmelerinin azaldığı ve daha olumlu kendilik algılarının olduğu bulunmuştur (Atabay, 2004).

Ergenlik, kişinin yaşam sürecini etkileyebilecek kritik kararların verildiği gelişimsel bir evredir. Bağımlılık-bağımsızlık çelişkisi, kabullenme-reddetme ikilemleri, kimlik ve güvenlik bulma çabası, uyum için hissedilen baskı ve beğenilme isteği bu evrenin belirgin özellikleridir. Birçok genç sıklıkla içsel ve dışsal beklentilerle karşı karşıya geldiğinde şiddetli stres yaşamaya başlar (Cokey, 1990; akt. Kaya, 2005). İşte bu nedenlerdir ki ergenlik dönemi benlik saygısının oluşmasında ve problem çözme becerilerinin kazanılmasında kritik bir dönemdir. Anne baba tutumları ise problem çözme becerilerinin kazanılmasında ve yerleşmesinde etkin rol oynarken; beraberinde benlik saygısının temel taşlarının da oluşmasına neden olmaktadır.

Literatür incelendiğinde ergenlerin anne baba tutumları ile problem çözme becerileri (Aysan, 1985; Çetinkale, 2006; Düzakın, 2004; Terzi Işık, 2000) ve benlik saygısı (Aktaş, 2011; Yücel, 2013); benlik saygısı ile problem çözme becerileri (Çeşit, 2011; Heppner, Reeder ve Larson, 1983; Umut Pakkal, 2007; Sünbül, 2008; Ünüvar, 2003) arasındaki ilişkileri incelemeye yönelik araştırmalar olmasına karşın benlik saygısının anne baba tutumları ile problem çözme ilişkisindeki aracılık rolünün ele alındığı araştırmalara rastlanılmamış olması bu araştırmanın amacının belirlenmesine zemin hazırlamıştır. Araştırmadan elde edilen bulguların, ergenlerin algıladıkları anne baba tutumlarının, problem çözme becerileri üzerindeki etkilerini anlamada katkı sağlayacağı gibi, bu etkinin oluşumunda benlik saygısının aracı rolünün etkisine yönelik veriler sağlayacağı beklenmektedir. Bu araştırmanın sonucunda okullarda psikolojik danışmanlar tarafından yürütülen grup rehberliği programlarına benlik saygısı ile ilgili faaliyetleri yerleştirmelerinin gerekliliğini ve önemini ortaya koyacak sayısal sonuçlar elde edileceği düşünülmektedir.

Özet olarak araştırmada, ergenlerin anne baba tutumlarının benlik saygıları aracılığıyla problem çözme becerilerini ne düzeyde açıkladığı incelenmiştir. Araştırmada bu amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Demokratik anne baba tutumu ile probleme olumsuz yaklaşma arasındaki ilişkide benlik saygısının aracılık etkisi var mıdır?
2. Demokratik anne baba tutumu ile yapıcı problem çözme arasındaki ilişkide benlik saygısının aracılık etkisi var mıdır?
3. Koruyucu anne baba tutumu ile probleme olumsuz yaklaşma arasındaki ilişkide benlik saygısının aracılık etkisi var mıdır?
4. Koruyucu anne baba tutumu ile yapıcı problem çözme arasındaki ilişkide benlik saygısının aracılık etkisi var mıdır?
5. Otoriter anne baba tutumu ile probleme olumsuz yaklaşma arasındaki ilişkide benlik saygısının aracılık etkisi var mıdır?
6. Otoriter anne baba tutumu ile yapıcı problem çözme arasındaki ilişkide benlik saygısının aracılık etkisi var mıdır?

Araştırmadan elde edilen bulguların, ergenlerin algıladıkları anne baba tutumlarının, problem çözme becerileri üzerindeki etkilerini anlamada katkı sağlayacağı gibi, bu etkinin oluşumunda benlik saygısının aracı rolünün etkisine yönelik veriler sağlayacağı beklenmektedir. Bu beklenti gerçekleştiğinde özellikle koruyucu ve baskıcı anne baba tutumlarıyla yetişen ergenlerde benlik saygısını arttırmaya yönelik çalışmalar için işlevsel ve müdahale edilebilir veri elde edilmiş olacaktır.

Bu araştırmanın sonucunda okullarda psikolojik danışmanlar tarafından yürütülen grup rehberliği programlarına benlik saygısı ile ilgili faaliyetleri yerleştirmelerinin gerekliliğini ve önemini ortaya koyacak sayısal sonuçlar elde edileceği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra birçok beceri, tutum ve davranışın kazandırılacağı kritik dönemlerden biri olan okulöncesi dönemde çocuğu olan anne babalara yönelik önleyici rehberlik hizmetleri kapsamında ebeveyn tutumları ile ilgili eğitimler, kurslar ya da konferanslar düzenlenerek ailelerin bilinçlenmesine yarar sağlayacağı öngörülmektedir. Bu nedenlerden dolayı alana önemli bir katkı sağlayacağı, psikoloji alanında yapılacak diğer araştırmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırma Modeli

İlişkisel tarama modelinin kullanıldığı bu araştırmada, ergenlerin anne baba tutumları ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkide benlik saygısının aracı etkisini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkeni anne baba tutumları, bağımlı değişkeni problem çözme becerileri olup aracı değişken ise benlik saygısıdır.

Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini 2015- 2016 eğitim öğretim yılında Mersin ili merkez ilçelerinin (Akdeniz, Yenişehir, Toroslar, Mezitli) ortaöğretim kurumlarında öğrenim görmekte olan kız ve erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, Mersin ili merkez ilçelerindeki (Akdeniz, Yenişehir, Toroslar, Mezitli) ortaöğretim kurumlarının 10. ve 11. sınıflarında öğrenim görmekte ve tesadüfi örnekleme yardımıyla seçilmiş olan 1144 öğrenci (599 kız, 545 erkek) oluşturmaktadır. Oryantasyon sürecinde olduklarından 9. sınıf öğrencileri, YGS-LYS sürecindeki sınav kaygıları göz önüne alınarak ise 12. sınıf öğrencileri araştırma örneklemine dahil edilmemiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak ergenlerin anne-baba tutumlarının ölçümü için “Anne-Baba Tutum Ölçeği”, ergenlerin kişilerarası ilişkilerde yaşadıkları problemleri çözme konusunda kendilerini nasıl değerlendirdiklerini belirlemek amacıyla “Kişilerarası Problem Çözme Envanteri”, benlik saygısı düzeylerini belirlemek için “Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri”nin kısa formu ve sosyo-demografik bilgilerini toplamak amacıyla “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

Anne Baba Tutum Ölçeği. 1972 yılında Kuzgun tarafından geliştirilmiş daha sonra 1993 yılında Kuzgun ve Eldeleklioğlu tarafından revize edilmiştir. Gazi Üniversitesi İdari Bilimler fakültesinde öğrenim gören 100 öğrenci ile ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yürütülmüştür.

Geliştirilen ölçek faktör analizi sonuçlarına göre demokratik (15 madde), koruyucu-istekçi (15 madde) ve otoriter (10 madde) olarak isimlendirilen birbirinden bağımsız 3 boyuttan ve toplam 40 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri 5'li likert tipi derecelendirmeye ölçülmektedir. Ölçeğin güvenilirliğini belirleyebilmek için, ölçeğin alt boyutlarının iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır ve testin kararlılığı için test tekrar test tekniği kullanılmıştır. Bunlara göre Cronbach alfa katsayıları demokratik tutum için .89, koruyucu/istekçi tutum için .82 ve otoriter tutum için .78 bulunmuştur. Alt ölçeklerin kararlılık katsayıları sırasıyla .92, .75 ve .79 olarak hesaplanmıştır (Kuzgun ve Eldeleklioğlu, 2005). Mevcut çalışmada ölçeğin Cronbach alfa katsayıları demokratik tutum için .93, koruyucu-istekçi tutum için .85 ve otoriter tutum için .84 bulunmuştur.

Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri. Coopersmith (1967) tarafından geliştirilen envanter, bireyin çeşitli alanlarda kendisi hakkındaki tutumunu değerlendirmede kullanılan bir ölçme aracıdır. Ölçeğin 58 sorudan oluşan uzun formu ve 25 sorudan oluşan kısa formu bulunmaktadır. Uzun formunda beş ayrı alt ölçeğe ilişkin puanlar alınabilmektedir. Bunlar: genel benlik-saygısı, sosyal benlik-saygısı, okul-akademik benlik-saygısı, aile ve eve ilişkin benlik-saygısı ve yalan maddeler. Ayrıca uzun formunda benlik saygısına ilişkin toplam bir puan da elde edilebilmektedir. Coopersmith, aracın test-tekrar-test güvenilirlik katsayısını beş hafta arayla 0.88, üç yıl arayla 0.70 bulmuş; Kuder Richardson güvenilirlik katsayısını ise kızlar için 0.91, erkekler için 0.80 olarak hesaplamıştır. Coopersmith (1967), ölçeğin benzer ölçekler ve yordama geçerliği katsayısını 40 ile 60 arasında değişen değerler ile ortaya koymuştur. Ölçeğin yapı geçerliği, Coopersmith tarafından yapılan birçok çalışmayla sağlanmış; yaratıcılık, kaygı, ailesel tutum, istek düzeyi ve diğer değişkenlerle ilişkileri kuramsal açıdan tutarlı bir şekilde ortaya konmuştur. Pişkin (1997), lise öğrencileri ile hem Kuder-Richardson-20 formülünü hem de testi yarılama tekniğini kullanarak envanterin uzun ve kısa formu üzerinde güvenilirlik çalışması yapmıştır. Araştırmacı, envanterin kısa formunun KR-20 sonucunda elde edilen güvenilirlik katsayısını .76, iç tutarlılık güvenilirlik katsayısını da .81 olarak bulmuştur. Mevcut çalışmada ölçeğin kısa formunun Cronbach alfa katsayısı .77 hesaplanmıştır. Form “Evet” ya da “Hayır” şeklinde cevaplanabilen ifadelerden meydana gelmektedir. Bazı maddelerde “Evet” bazı maddelerde ise “Hayır” seçeneğini işaretleyenler 4 puan almaktadır. Alınabilecek en yüksek puan 100'dür. Puanların yüksekliği ile benlik saygısı düzeyi arasında doğru orantılı bir ilişki vardır. Bu çalışmada 25 maddelik kısa form kullanılmıştır.

Kişilerarası Problem Çözme Envanteri. Kişilerarası Problem Çözme Envanteri 18-30 yaşları arasındaki üniversite öğrencilerinde problem çözme yaklaşım ve becerilerini ölçmek için Çam ve Tümkaya (2007) tarafından geliştirilen bir araçtır. Envanterin lise öğrencileri üzerinde geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları da yapılmıştır. Toplam 50 maddeden ve beş alt ölçekten oluşmaktadır. Bu alt ölçekler Probleme Olumsuz Yaklaşma (16 madde), Yapıcı Problem Çözme (16 madde), Kendine Güvensizlik (7 madde), Sorumluluk Almama (5 madde) ve Israrıcı-Sebatkar Yaklaşımdır (6 madde). Maddelerin beşli değerlendirme seçenekleri vardır. Her bir alt ölçek için elde edilen yüksek puan kişilerarası problem çözmeye ilgili özelliğin yüksek olduğunu göstermektedir. Toplanan verilerden doğrulayıcı faktör analizi, ölçüt geçerliği, benzer ve farklı yapılar geçerliği ile güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Yapılan Doğrulayıcı Faktör Analizi çalışması sonuçları envanterin beş faktörlü yapısını doğrulamıştır. Envanterin alt ölçek puanları arasında düşük ve orta düzeyde ilişkiler mevcuttur. Envanterin alt ölçeklerinin ölçüt ve benzer-farklı yapılar

geçerliliğinin olduğu bulunmuştur. Envanterin alt ölçek puanlarının Cronbach alfa değerleri .67 ile .89 arasında; test- tekrar test korelasyon katsayıları ise .67 ile .84 arasında değişmiştir (Çam ve Tümkiye, 2008). Mevcut çalışmada envanterin alt ölçek puanlarının Cronbach alfa değerleri probleme olumsuz yaklaşma .90, yapıcı problem çözme .87, kendine güvensizlik .76, sorumluluk almama .67 ve ısrarcı sebatkar yaklaşım .65 bulunmuştur. Bu araştırmaya, iki ana problem çözme yöntemi olarak görülen ve analiz-tartışma boyutunda araştırma(cı)ya sağlayacağı esneklik ve sadelik nedeniyle probleme olumsuz yaklaşma ve yapıcı problem çözme alt boyutları dahil edilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu. Kişisel bilgi formunda katılımcıların cinsiyetleri, okul türleri, sınıfları, alanları ve akademik anlamda kendilerini hangi düzeyde algıladıkları sorulmuştur.

Veri Analizi

Değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı kullanılarak belirlenmiştir. Anne baba tutumu ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkide benlik saygısının aracılık rolünün incelenmesi için regresyon analizi yapılmıştır. Ayrıca aracılık etkisinin anlamlılığını belirlemek amacıyla Sobel Z testi kullanılmıştır. Yordayıcı değişken anne baba tutumu, yordanan değişken problem çözme becerileri iken, aracı değişken olarak benlik saygısı kullanılmıştır. Araştırmada ileri sürülen değişkenlerin aracı rolü incelenirken Baron ve Kenny'nin (1986) ölçütleri göz önüne alınmıştır. Bir değişkenin aracı değişken olabilmesi için aşağıda belirtilen dört ölçütü sağlaması gerekmektedir:

1. Yordayıcı ve yordanan değişken arasındaki ilişki anlamlı olmalıdır.
2. Aracı değişken ve yordayıcı değişken arasındaki ilişki anlamlı olmalıdır.
3. Aracı değişken ile yordanan değişken arasında anlamlı ilişki olmalıdır.
4. Aracı değişken ile yordayıcı değişken eş zamanlı olarak regresyon analizine girildiğinde daha önce yordayıcı ve yordanan değişken arasında var olan anlamlı ilişki anlamlı olmaktan çıkmalı ya da daha önceki anlamlılık düzeyi azalmalıdır. Aracı değişken modele girdiğinde yordayıcı ve yordanan değişken arasındaki ilişki anlamlı olmaktan çıkıyorsa tam bir aracı modelden; eğer yordayıcı ve yordanan değişken arasındaki ilişkinin anlamlılık düzeyinde bir azalma oluyorsa kısmi aracı modelden söz edilebilir (Baron ve Kenny, 1986).

Bulgular

Bu bölümde araştırmanın amaçları çerçevesinde elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular

Anne baba tutumu, problem çözme becerileri ve benlik saygısı arasındaki ilişkilerin belirlenmesi amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır. Yapılan analiz sonunda ulaşılan bulgular Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

Ergenlerin Benlik Saygısı, Anne Baba Tutumları ve Problem Çözme Beceri Puanlarına Ait Betimsel İstatistikler ve Korelasyon Katsayıları (r)

	BENLİK	DABT	KABT	OABT	POY	YPÇ
BENLİK	1					
DABT	.51**	1				
KABT	-.42**	-.35**	1			
OABT	-.50**	-.60**	.72**	1		
POY	-.47**	-.09**	.31**	.27**	1	
YPÇ	.19**	.26**	.03	-.08**	.11**	1
\bar{X}	62.70	56.24	40.58	22.43	42.73	52.64
Ss	18.22	13.02	11.54	8.57	13.50	11.02

**p<.01

BENLİK: Benlik Saygısı; DABT: Demokratik Anne Baba Tutumu; KABT: Koruyucu-İstekçi Anne Baba Tutumu; OABT: Otoriter Anne Baba Tutumu; POY: Probleme Olumsuz Yaklaşma; YPÇ: Yapıcı Problem Çözme; \bar{X} : Aritmetik Ortalama

Tablo 1. incelendiğinde probleme olumsuz yaklaşma ile demokratik anne baba tutumu arasında negatif yönde ($r=-.09$; $p<.01$); koruyucu anne baba tutumu ($r=.31$; $p<.01$) ve otoriter anne baba tutumu ($r=.27$; $p<.01$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Koruyucu ve otoriter anne baba tutumu ile yetişen ergenler probleme daha olumsuz yaklaşmaktadırlar. Buna karşın demokratik tutumla yetişen ergenlerin ise probleme olumsuz yaklaşımları azalmaktadır.

Yapıcı problem çözme ile demokratik anne baba tutumu arasında pozitif yönde ($r=.26$; $p<.01$) ve otoriter anne baba tutumu arasında negatif yönde ($r=-.08$; $p<.01$) anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir değişle, yapıcı problem çözebilen ergenlerin anne baba tutumlarına bakıldığında demokratik tutumu benimsiyor oldukları söylenebilir. Ayrıca koruyucu anne baba tutumu ile yapıcı problem çözme arasındaki ilişki anlamlı bulunmamıştır ($r=.03$; $p>.05$).

Demokratik anne baba tutumu ile benlik saygısı arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.50$; $p<.01$). Ebeveynlerin demokratik tutumu arttıkça ergenlerin benlik saygısı yükselmektedir. Ayrıca benlik saygısı ile koruyucu anne baba tutumu ($r=-.42$; $p<.01$) ve otoriter anne baba tutumu ($r=-.51$; $p<.01$) arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle anne babaların sergiledikleri koruyucu ve otoriter tutum arttıkça ergenlerin benlik saygılarında düşüş yaşanmaktadır.

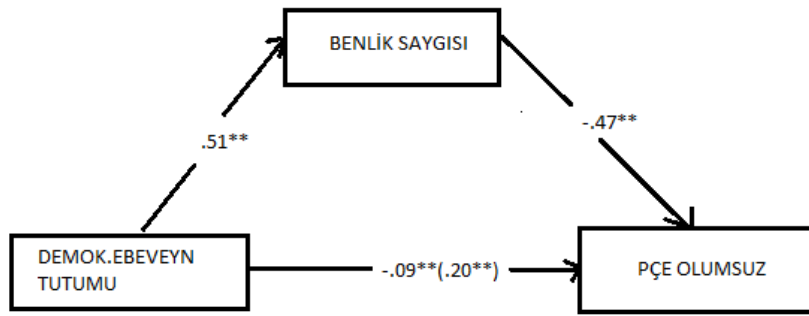
Ergenlerin benlik saygıları ile probleme olumsuz yaklaşma arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r=-.47$; $p<.01$). Başka bir ifadeyle benlik saygıları düşük olan ergenler probleme daha olumsuz yaklaşmaktadırlar. Ayrıca yapıcı problem çözme ile benlik saygısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r=.19$; $p<.01$). Yapıcı problem çözme becerisine sahip olan ergenlerin benlik saygılarının daha yüksek olduğu söylenebilir.

Aracılık İlişisine İlişkin Bulgular

Ergenlerin anne baba tutumları ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkide benlik saygısının aracı rolünü incelemek amacıyla Baron ve Kenny'nin (1986) aracılık rolünü test etmeye yönelik

ortaya koymuş olduğu varsayımları kullanılmıştır. İlk üç ölçütün araştırma değişkenleri tarafından karşılanıp karşılanmadığının belirlenebilmesi amacıyla regresyon analizi yapılmıştır.

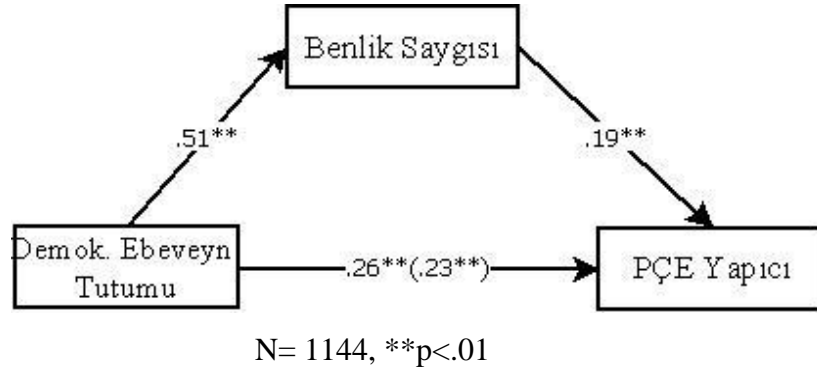
1.Demokratik anne baba tutumu ile probleme olumsuz yaklaşıma arasındaki ilişkide benlik saygısının aracılık rolüne ilişkin bulgular. Bu çerçevede ilk olarak ergenlerin demokratik ebeveyn tutumları ile probleme olumsuz yaklaşıma arasındaki doğrudan ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir ($\beta = -.09$, $p < .01$). İkinci aşamada demokratik ebeveyn tutumu ve benlik saygısının ($\beta = .51$, $p < .01$), benlik saygısından probleme olumsuz yaklaşıma giden yolun anlamlı olduğu görülmektedir ($\beta = -.47$, $p < .01$). Son olarak, benlik saygısının aracılık rolü test edilmiş ve demokratik ebeveyn tutumu ile probleme olumsuz yaklaşıma arasındaki yol katsayısının arttığı ve pozitif olarak hala anlamlı olduğu görülmektedir ($\beta = .20$, $p < .01$). Bu kapsamda ergenlerin demokratik ebeveyn tutumları ile probleme olumsuz yaklaşıma arasındaki ilişkide benlik saygısının hiçbir şekilde aracılık rolü üstlenmediği belirlenmiştir (bkz. Şekil 1).

N= 1144, ** $p < .01$

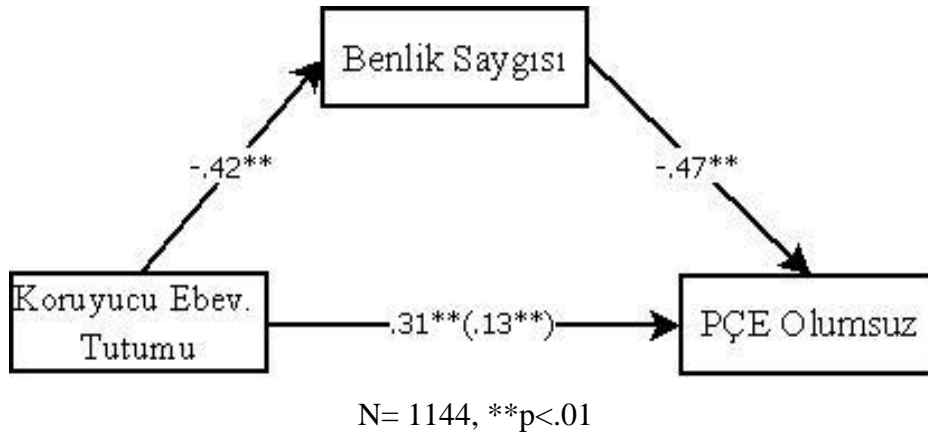
Şekil 1. Ergenlerin benlik saygılarının demokratik ebeveyn tutumları ile POY arasındaki aracı rolüne ait yol katsayıları

2.Demokratik anne baba tutumu ile yapıcı problem çözme arasındaki ilişkide benlik saygısının aracılık rolüne ilişkin bulgular. Bu çerçevede ilk olarak ergenlerin demokratik ebeveyn tutumları ile yapıcı problem çözme arasındaki doğrudan ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir ($\beta = .26$, $p < .01$). İkinci aşamada demokratik ebeveyn tutumu ve benlik saygısını ($\beta = .51$, $p < .01$), benlik saygısından yapıcı problem çözmeye giden yolun anlamlı olduğu görülmektedir ($\beta = .19$, $p < .01$). Son olarak, benlik saygısının aracılık rolü test edilmiş ve demokratik ebeveyn tutumu ile yapıcı problem çözme arasındaki yol katsayısında 3 puanlık anlamlı bir düşüş görülmektedir ($\beta = .23$, $p < .01$). Aracı değişken denkleme girdiğinde yordayıcı değişkenin beta değerinin düştüğü, ancak anlamlılığını yitirmediği için ergenlerin benlik saygılarının, demokratik anne baba tutumu ile yapıcı problem çözme arasındaki ilişkide kısmi aracı etki gösterdiği ortaya konmuştur. Yapılan Sobel Testi bu aracı etkinin anlamlı olduğunu göstermiştir (Sobel $Z = 2.128$; $p < .05$) (bkz. Şekil 2).

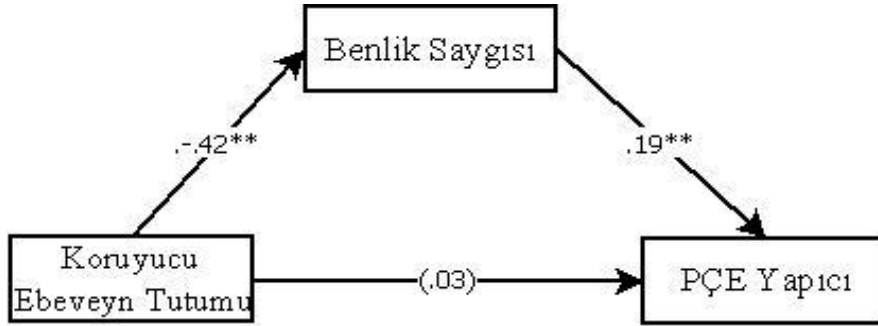
Şekil 2. Ergenlerin benlik saygılarının demokratik ebeveyn tutumları ile YPÇ arasındaki aracı rolüne ait yol katsayıları

3.Koruyucu-İstekçi anne baba tutumu ile probleme olumsuz yaklaşma arasındaki ilişkide benlik saygısının aracılık rolüne ilişkin bulgular. Bu çerçevede ilk olarak ergenlerin koruyucu-istekçi ebeveyn tutumları ile probleme olumsuz yaklaşma arasındaki doğrudan ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir ($\beta=.31$, $p <.01$). İkinci aşamada koruyucu-istekçi ebeveyn tutumu ve benlik saygısını ($\beta= -.42$, $p <.01$), benlik saygısından probleme olumsuz yaklaşıma giden yolun anlamlı olduğu görülmektedir ($\beta= -.47$, $p <.01$). Son olarak, benlik saygısının aracılık rolü test edilmiş ve koruyucu-istekçi ebeveyn tutumu ile probleme olumsuz yaklaşma arasındaki yol katsayısında 20 puanlık anlamlı düşüş görülmektedir ($\beta= .13$, $p <.01$). Bu kapsamda ergenlerin koruyucu-istekçi ebeveyn tutumları ile probleme olumsuz yaklaşma arasındaki ilişkide benlik saygısının kısmi aracılık rolü üstlendiği belirlenmiştir (Sobel $Z= 3.010$; $p<.05$) (bkz. Şekil 3).

Şekil 3. Ergenlerin benlik saygılarının koruyucu-istekçi ebeveyn tutumları ile POY arasındaki aracı rolüne ait yol katsayıları

4.Koruyucu-İstekçi anne baba tutumu ile yapıcı problem çözme arasındaki ilişkide benlik saygısının aracılık rolüne ilişkin bulgular. Bu çerçevede ergenlerin benlik saygıları ile koruyucu-istekçi ebeveyn tutum puanları ($\beta=-.42$, $p <.01$) ve yapıcı problem çözme puanları ($\beta= .19$, $p <.01$) arasında anlamlı ilişkiler olduğu belirlenmiştir. Diğer taraftan, ergenlerin koruyucu-istekçi ebeveyn tutumları ile yapıcı problem çözme arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($\beta= .03$, $p <.01$). Bu kapsamda ergenlerin koruyucu-istekçi ebeveyn tutumları ile yapıcı problem çözme becerileri arasındaki yol katsayısı istatistiksel olarak anlamsız olduğu için aracılık analizi yapılamamıştır (bkz. Şekil 4).

N= 1144, **p<.01

Şekil 4. Ergenlerin benlik saygılarının koruyucu-istekçi ebeveyn tutumları ile YPÇ arasındaki aracı rolüne ait yol katsayıları

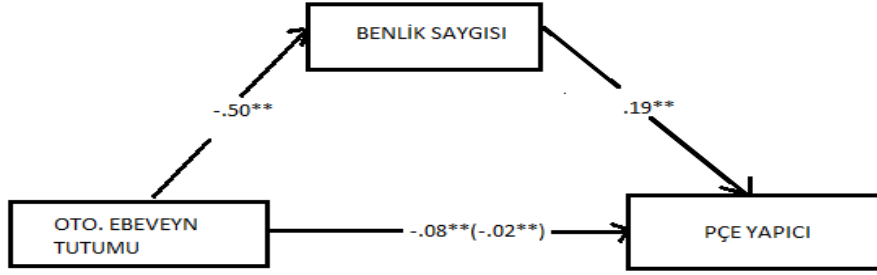
5.Otoriter anne baba tutumu ile probleme olumsuz yaklaşma arasındaki ilişkide benlik saygısının aracılık rolüne ilişkin bulgular. Bu çerçevede ilk olarak ergenlerin otoriter ebeveyn tutumları ile probleme olumsuz yaklaşma arasındaki doğrudan ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir ($\beta=.27$, $p <.01$). İkinci aşamada otoriter ebeveyn tutumu ve benlik saygısını ($\beta= -.50$, $p <.01$), benlik saygısından probleme olumsuz yaklaşıma giden yolun anlamlı olduğu görülmektedir ($\beta= -.47$, $p <.01$). Son olarak, benlik saygısının aracılık rolü test edilmiş ve otoriter ebeveyn tutumu ile probleme olumsuz yaklaşma arasındaki ilişkinin anlamlılığının ortadan kalktığı sonucu elde edilmiştir ($\beta= .05$, $p <.01$). Bu kapsamda ergenlerin otoriter ebeveyn tutumları ile probleme olumsuz yaklaşma arasındaki ilişkide benlik saygısının tam aracılık rolü üstlendiği belirlenmiştir (bkz. Şekil 5).

N= 1144, **p<.01

Şekil 5. Ergenlerin benlik saygılarının otoriter ebeveyn tutumları ile POY arasındaki aracı rolüne ait yol katsayıları

6.Otoriter anne baba tutumu ile yapıcı problem çözme arasındaki ilişkide benlik saygısının aracılık rolüne ilişkin bulgular. Bu çerçevede ilk olarak ergenlerin otoriter ebeveyn tutumları ile yapıcı problem çözme arasındaki doğrudan ilişkinin anlamlı olduğu belirlenmiştir ($\beta= -.08$, $p <.01$). İkinci aşamada otoriter ebeveyn tutumu ve benlik saygısını ($\beta= -.50$, $p <.01$), benlik saygısından yapıcı problem çözmeye giden yolun anlamlı olduğu görülmektedir ($\beta= .19$, $p <.01$). Son olarak, benlik saygısının aracılık rolü test edilmiş ve otoriter ebeveyn tutumu ile yapıcı problem çözme arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı görülmektedir ($\beta= -.02$, $p >.05$). Bu kapsamda ergenlerin otoriter ebeveyn tutumları ile yapıcı problem çözme arasındaki ilişkide benlik saygısının tam aracılık rolü üstlendiği ortaya konmuştur (bkz. Şekil 6).

N= 1144, **p<.01

Şekil 6. Ergenlerin benlik saygılarının otoriter ebeveyn tutumları ile YPÇ arasındaki aracı rolüne ait yol katsayıları

Tartışma

Bu çalışmada, ergenlerin anne baba tutumlarının benlik saygıları aracılığıyla problem çözme becerilerini yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Sonuçlar ele alındığında ergenlerin demokratik anne baba tutumu ile probleme olumsuz yaklaşma arasındaki ilişkide benlik saygısının aracılık rolü üstlenmediği belirlenmiştir. Aracılık rolü olmaması, demokratik anne baba tutumunun probleme olumsuz yaklaşmayı yordama gücü üzerinde benlik saygısının güçlendirici bir etkisinin olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Bu sonuç araştırmanın, demokratik anne baba tutumu ile probleme olumsuz yaklaşma arasındaki doğrudan ilişkinin negatif yönde anlamlı olduğu sonucunu kuvvetlendirir niteliktedir. Literatür incelendiğinde araştırmadan elde edilen bulgular ile Zincirli'nin (2014) araştırma bulgularının birbirini desteklediği görülmektedir. Öğretmen adaylarının problem çözme becerilerinin geneli ve tüm alt boyutları ile anne baba demokratik tutumları arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Diğer taraftan; anne-baba tutumlarını demokratik olarak algılayan öğrencilerin probleme olumsuz başa çıkma yaklaşımlarının düşük; olumlu başa çıkımlarının ise yüksek olduğunu rapor eden çalışma sonuçları (Pamuk, 2016; Basmacı, 1998; Atabay, 2004) ile de paralellik görülmektedir. Farklı bir araştırmada ise Hamarta (2007), demokratik anne baba tutumunun toplam sosyal problem çözme becerileri üzerinde önemli bir yordayıcı olduğunu sonucuna ulaşmıştır. Bununla beraber demokratik anne baba tutumunun sosyal problem çözme becerileri alt boyutlarından probleme olumsuz yönelimi yordamada önemli bir etkiye sahip olmadığı bulunmuştur. Bu bulgu ise araştırma sonucunu desteklememektedir. Söz konusu sonuç ve literatür çerçevesinde bakıldığında, ebeveyn ve çocuk arasında koşulsuz sevgi bulunan, çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirmesi desteklenen, kuralların net, açık ve anlaşılır bir şekilde belirlendiği, çocuğun yaşına uygun sorumlulukların verildiği ve çocuğun fikirlerinin önemsendiği demokratik aile ortamında yetişen çocukların problemleri birer fırsat olarak gördükleri ve çözeceklerine inandıkları, yeteneklerine güvendikleri sonucuna ulaşılabilir.

Araştırmanın diğer bir sonucuna göre, ergenlerin benlik saygılarının, demokratik anne baba tutumu ile yapıcı problem çözme arasındaki ilişkide kısmi aracı etki gösterdiği ortaya konmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde, demokratik anne baba tutumunun ergenlerin yapıcı problem çözmelerine benlik saygısı aracılığıyla etkide bulunduğu sonucu çıkarılabilir. Başka bir ifadeyle, demokratik anne baba tutumunun olduğu aile ortamında büyüyen ergenlerin benlik saygılarının yüksek olmasından dolayı problemleri daha etkili ve yapıcı çözebildikleri söylenebilir. Ancak demokratik anne baba tutumu ile yapıcı problem çözme arasındaki ilişkide benlik saygısının

kısmi aracılık rolünün olduğu bulgusuna ulaşılması, bu iki değişken arasındaki ilişkiye aracılık eden başka değişkenlerin olabileceğini de düşündürmektedir. Literatür incelendiğinde benlik saygısının, anne baba tutumları ile saldırganlık arasındaki ilişkide aracılık etkisinin incelendiği benzer bir araştırmaya rastlanılmıştır. Şahin'in (2015) araştırmasında, demokratik anne baba tutumunun saldırganlık üzerine etkisinde benlik saygısının tam aracılık etkisinin olduğu anlaşılmıştır. Farklı bir araştırmada Eriş (2013), anne ve babasını demokratik olarak algılayan ergenlerin benlik saygısı düzeyinin, anne ve babasını koruyucu, otoriter ve mükemmeliyetçi olarak algılayan ergenlerden yüksek olduğunu belirtmiştir. Kaya'nın (1988) araştırmasında, anne babasının tutumunu demokratik algılayan öğrencilerin benlik kavramı düzeylerinin; anne babasını aşırı koruyucu, otoriter ve ilgisiz algılayanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Araştırmanın benlik saygısı ve yapıcı problem çözme arasındaki pozitif ilişki bulgusu yine alan çalışmalarıyla uyumludur. Özkan (2015) araştırmasında, çocukların toplam benlik algıları puanları ile sosyal problem çözme beceri puanları arasında pozitif yönde yüksek düzeye yakın bir ilişki bulmuştur. Ünüvar'ın (2003) araştırmasında ise, lise öğrencilerinin benlik saygısı seviyesi düştükçe daha olumsuz problem çözme becerisine sahip oldukları görülmüştür. Çocuğa karşı içten sevgi ve saygı gösteren, çocuğun gereksinimleri karşı duyarlı olan, çocuk ile arasındaki sözel iletişim kanalları açık olan, çocuğun biricikliğine önem veren, çocuğa seçenekler sunarak kararlar almasına teşvik eden anne babanın demokratik tutumu benimsiyor oluşu, çocuğun benlik saygısının olumlu yönde gelişmesini sağlayabilecektir. Olumlu benlik algısına sahip olan bireylerin de problem çözme becerilerinde daha başarılı olması beklenmektedir. Yeteneklerinin farkında olan, kendini karşılaştığı problemlerle başa çıkabilir olarak algılayan ve kendine güvenen benlik saygısı yüksek olan bireyin, sırf bu yaklaşımı bile, yapıcı çözüme ulaşmada daha etkili stratejiler üretebilmesine imkan tanıyacağı söylenebilir.

Araştırma sonucunda, ergenlerin algıladıkları koruyucu-istekçi anne baba tutumu ile probleme olumsuz yaklaşma arasındaki ilişkide benlik saygısının kısmi aracılık rolü üstlendiği belirlenmiştir. Bu bulguya göre koruyucu-istekçi anne baba tutumu ergenin probleme olumsuz yaklaşmasını, benlik saygısı üzerinden hem doğrudan hem de dolaylı etkilemektedir. Diğer bir ifadeyle, anne babanın koruyucu-istekçi tutumu benimsiyor oluşu, ergenlerin benlik saygısını düşürdüğü; bunun neticesinde de problemlere daha karamsar yaklaştıkları ve çaresizlik yaşadıkları söylenebilir. Araştırma bulguları, Ersoy'un (2013) yapmış olduğu araştırma bulgularıyla paraleldir. Ailede koruyucu-istekçi tutum arttıkça ortaokul öğrencilerinin benlik saygısı puanları düşmektedir. Yani ebeveynin sergilemiş olduğu koruyucu-istekçi tutum arttıkça, benlik saygısı azalmaktadır. Yapılan diğer araştırmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Sezer ve Oğuz'un (2010) yapmış olduğu araştırmada, anne babasını düşük düzeyde koruyucu-istekçi olarak algılayan öğrencilerin, anne babasını orta ve yüksek düzeyde koruyucu-istekçi olarak algılayan öğrencilere göre kendini değerlendirmeleri daha olumlu bulunmuştur. Heppner ve diğerleri (1983), yüksek benlik saygısına sahip olan bireylerin etkili problem çözebildiklerini ve problem çözme becerilerine güvendiklerini belirtmişlerdir. Doğan (1999), olumlu benlik algısı geliştiren üniversite öğrencilerinin problem çözme stratejilerini daha çok kullandıklarını bulmuştur. D'Zurilla, Chang ve Sanna (2003), düşük benlik saygısının, karşılaşılan sorunlarla başa çıkmada kullanılacak stratejilerin tercihini etkilediğini ve soruna olumlu yönelimin bireyin öz yeterliliğiyle ilişkili olduğunu ifade etmektedirler. Koruyucu tutumu benimseyen ebeveynler, birçok konuda olması gerekenden daha fazla çocuklarına müdahale ederek onların deneyim kazanmalarını, kendi sınırlarını görmelerini ve kendilerine güvenmelerini engellemektedir (Navaro, 1989). Genel olarak bu tutumun belirgin olduğu ailelerde yetişen

çocukların kendi başlarına kararlar alamadıkları, bağımlı bir kişilik geliştirdikleri, kaygılı oldukları ve düşük benlik saygısına sahip oldukları belirtilebilir. Bireyin kendi ile ilgili olumsuz değerlendirmesinin de problemleri birer tehdit olarak algılamasını, bir problem ile karşılaştığında düşük tolerans göstermesini, problem çözme becerisine ilişkin şüphe duymasını ve probleme olumsuz yönelimini etkileyeceği söylenebilir.

Araştırma sonucunda, ergenlerin koruyucu-istekçi anne baba tutumu ile yapıcı problem çözme arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Literatür incelendiğinde araştırmadan elde edilen bulgular ile Hamarta'nın (2007) araştırma bulgularının birbirini desteklediği görülmektedir. İlköğretim sekizinci sınıf öğrencileri ile yapılan araştırmada, sosyal problem çözme becerilerinin alt boyutlarından akılcı problem çözme, probleme olumlu ve olumsuz yönelim, kaçınan yaklaşım, içtepesel-dikkatsiz yaklaşım ve toplam sosyal problem çözme becerileri ile koruyucu anne baba tutumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Araştırma bulgularından farklı olarak koruyucu anne baba tutumu ile yetişen bireylerin problem çözme becerilerinin düşük olduğunu belirten çalışmalar (Arı ve Seçer, 2003; Bozaslan, Genç ve Kaya, 2012) yer aldığı gibi problem çözme becerilerinden kendine güvenli yaklaşım boyutları ile pozitif ve kaçınan boyutu arasında negatif yönde ilişki olduğunu bildiren çalışmalar da (Çetinkale, 2006) görülmektedir. Koruyucu-istekçi anne baba tutumu ile yetişen çocukların, aşırı bir şekilde korunup gereğinden fazla müdahale edilerek kendi kendilerine yeter hale gelmeleri engellenmektedir. Araştırmada koruyucu-istekçi anne baba tutumu ile yapıcı problem çözme becerileri arasında anlamlı bir ilişkinin olmamasının; koruyucu-istekçi tutum ile yetişmesine karşın ergenin problem çözme becerilerinin kazanılmasında diğer sosyal faktörlerin de etkili olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Problemin etkili ve yapıcı bir şekilde çözümüne katkı sağlayan duygu, düşünce ve davranışların gelişiminde, ebeveyn tutumlarının direkt ve tek başına etkili olmadığı, okulun, arkadaş çevresinin, öğretmenlerin, sosyal çevrenin ve geçirilen yaşantıların bu dönemde önemli bir konuma sahip olduğu söylenebilir.

Araştırmanın diğer bir sonucunda, ergenlerin otoriter anne baba tutumu ile probleme olumsuz yaklaşma arasındaki ilişkide benlik saygısının tam aracılık rolü üstlendiği belirlenmiştir. Buna göre otoriter anne baba tutumu, ergenin, benlik saygısının daha düşük olmasına neden olmakta, bu da probleme olumsuz yaklaşmasına sebep olmaktadır. Başka bir ifadeyle, benlik saygısının, otoriter anne baba tutumunun probleme olumsuz yaklaşma üzerindeki etkisini güçlendirdiği söylenebilir. Araştırma bu sonucu, ebeveyn tutumlarının, benlik saygısı üzerindeki etkilerini araştıran pek çok araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde Kaya (2017), düşük benlik puan ortalamasına sahip ergenlerin, olumsuz benlik algısına sahip olduklarını ve otoriter tutum ve davranışların sergilendiği aile ortamında yetiştiklerini tespit etmiştir. Benzer bir araştırmada Aktaş (2011), lise öğrencilerinin algılanan otoriter puanları arttıkça benlik saygılarının azaldığını bildirmiştir. Benzer şekilde Damar (2015), benlik saygısı ile problem çözme arasında pozitif yönde korelasyon bulmuştur. Araştırmanın bir diğer bulgusu, otoriter anne baba tutumu ile probleme olumsuz yaklaşma arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Terzi Işık (2000), ortaokul öğrencileri ile yaptığı çalışmada otoriter anne baba tutumuna sahip öğrencilerin kişilerarası problem çözme becerilerinin daha düşük olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca Hamarta (2007), sadece otoriter anne baba tutumunun probleme olumsuz yönelim alt ölçeği üzerinde önemli bir yordayıcı olduğunu belirtmektedir. Farklı bir araştırmada ise Pamuk (2016), otoriter anne baba tutumu ile sosyal problem çözme becerilerinin genel puanı ve tüm alt puanları ile arasında bir ilişki

olmadığını ortaya koymuştur. Kesin, katı ve değişmez kuralların olduğu, çocuğa söz hakkı verilmeyip istekleri göz ardı edilen, sıkça eleştirilen, kurallara uyulmadığında orantısız cezalar verilen baskıcı otoriter anne baba tutum, çocuğun pasif bir kişilik geliştirmesine neden olabilir. Anne babanın otoriter tutumu benimsiyor oluşu, içten sevgi ve saygı göremeyen çocuğun öz güven geliştirmesini engelleyebilmektedir. Dış otoriteye bağlılık geliştirerek çekingen, başkalarının etkisinde kalabilen ve içedönük bir kişi olarak büyüyen çocuk, problemleri tanıma, kabul etme ve problemlerle uğraşmak için girişimde bulunmaya yatkın olmadığından problemlere olumlu yaklaşması güçleşebilmektedir.

Araştırmanın son bulgusuna göre, ergenlerin algılanan otoriter anne baba tutumu ile yapıcı problem çözme arasındaki ilişkide benlik saygısının tam aracılık rolü üstlendiği ortaya konmuştur. Bu bulguya göre benlik saygısının, otoriter anne baba tutumunun yapıcı problem çözme üzerindeki etkisini güçlendirdiği söylenebilir. Başka bir ifadeyle, davranışları baskı altına alınan ve sürekli eleştirilen, takdir görmenin güç olduğu otoriter tutumun benimsendiği ailelerde yetişen çocukların olumsuz bir benliğe sahip oldukları ve bunun sonucunda işlevsiz ve yapıcı olmaktan uzak çözümler ürettikleri şeklinde yorumlanabilir. Tam aracılık rolü, otoriter anne baba tutumunun yapıcı problem çözme üzerindeki yordayıcılığını benlik saygısının güçlendirdiği şeklinde yorumlanabilir. Literatür incelendiğinde araştırmadan elde edilen bulguların otoriter aile ortamında yetişen çocukların benlik saygılarının düştüğünü rapor eden çalışmalarla tutarlılık gösterdiği anlaşılmaktadır (Örgün, 2000; Gündüz, 2016). Farklı bir araştırmada Alp Özdemir (2016), lise öğrencilerinde problem çözme becerilerinin orta ve yüksek benlik saygısına göre anlamlı düzeyde farklılaştığını bulmuştur. Orta düzey benlik saygısına sahip öğrencilerin problem çözme becerisi puan ortalaması, yüksek düzey benlik saygısına sahip öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum araştırılan literatüre ve hipotezlere uymamaktadır. Araştırmanın bir diğer bulgusu, otoriter anne baba tutumu ile yapıcı problem çözme arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Farklı bir araştırmada ise Basmacı (1998), otoriter anne baba tutumu ile problem çözme becerileri arasında bir ilişki olmadığını ortaya koymuştur. Otoriter anne baba tutumunun egemen olduğu ailelerde çocuğa sevgi ve saygı gösterilmemesi, takdir ve onayın minimal düzeyde olması, kuralların açıklanmayıp dikte edilmesi, çocuğun girişimlerinin engellenmesi, biricikliğine önem verilmemesi ve sürekli eleştirilmesi aşağılık duygusu geliştirmesine yol açmaktadır. Aile ortamında sergilenen otoriter tutum, çocuğun olumsuz bir benlik algısına sahip olmasına neden olmaktadır. Benlik saygısı düşük olan çocuğun yerine karar veriliyor olması ve karşısına çıkan problemlere çözüm yolları bulması için ailesi tarafından cesaretlendirilmemesi yapıcı ve etkili problem çözme stratejileri geliştirmesini engellediği söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; demokratik anne baba tutumunun sergilendiği aile ortamında büyüyen çocukların benlik saygı düzeylerinin yüksek olduğu, karşılaştıkları problemlere daha olumlu baktıkları ve yapıcı problem çözdükleri tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra koruyucu-istekçi anne baba tutumunun belirgin olduğu ailelerde ergenlerin düşük benlik saygısına sahip oldukları, problemleri çözme yeteneklerine güvenmedikleri ve problemleri birer tehdit olarak algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ailenin otoriter tutumu benimsiyor oluşu, ergenlerin benlik saygılarının düşük olmasına, problemlerle karşılaştıklarında düşük tolerans sergilemelerine,

ürettikleri çözümlerden olumsuz sonuçlar beklmelerine ve problemleri işlevsiz bir şekilde çözmelerine sebep olmaktadır. Ayrıca bu araştırmanın sonucunda, ergenlerin anne baba tutumlarının problem çözme becerileri üzerindeki yordayıcılığında benlik saygısının güçlendirici bir tampon etkisi olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda araştırmanın eğitim bilimleri alanında yapılacak diğer araştırmalara yardımcı olabilecek sonuçlar sağladığı ve önleyici ve koruyucu rehberlik hizmetleri kapsamında özellikle ergenlerin problem çözme becerilerini destekleyici araştırmalara önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar ve literatürden alınan bilgiler doğrultusunda uygulamacı ve araştırmacılara aşağıdaki öneriler verilmiştir.

Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

1. Eğitim kurumlarında psikolojik danışmanlar tarafından olumlu anne baba tutumlarını içeren seminerler düzenlenebilir.
2. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmekte olan “Aile Eğitimi Program”larının çocuk ve ergenlerin benlik saygısı ve problem çözme becerilerinin gelişimini gözetten bir içeriğe sahip olması sağlanabilir.
3. Eğitim kurumlarında psikolojik danışmanlarca öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri belirlenerek, benlik saygısını arttırmaya yönelik bireysel veya grup rehberliği çalışmalarına yer verilebilir.
4. Psikolojik danışmanlar tarafından eğitim kurumlarında tarama yapılarak problem çözme becerileri düşük olan öğrencilere, becerileri güçlendirmeye yönelik bireysel veya grupla psikolojik danışma uygulanabilir.
5. Ortaöğretim öğrencilerinin karşılaştıkları problemler ile daha etkili başa çıkabilmeleri için grupla psikolojik danışma ve grup rehberliği çalışmalarına benlik saygısı değişkeni dahil edilebilir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. Araştırmanın örneklemini Mersin ili merkez ilçelerindeki ortaöğretim kurumlarına devam etmekte olan 1144 öğrenci ile sınırlıdır. Farklı illerde, daha büyük ve farklı örneklemeler üzerinde benzer araştırmaların yapılması, sonuçların genellenebilirliğine önemli oranda katkı sağlayabilir.
2. Araştırmada test edilen modelde cinsiyet açısından farklılık olup olmadığı araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Bundan sonraki araştırmalarda cinsiyet faktörünün araştırma kapsamına eklenerek gruplar arasında bir fark olup olmadığı araştırılabilir.
3. Anne baba tutumları ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkide benlik saygısının aracılık rolü boylamsal ve deneysel olarak incelenebilir.

4. Bu araştırmada anne baba tutumları yalnızca ergenlerin algıları üzerinden değerlendirilmiştir. Araştırma grubuna anne babaların da dahil edilerek değerlendirmeler yapılmasının ve ortaya çıkacak sonuçların karşılaştırılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.
5. Ergenlerin problem çözmeleri üzerinde etkili olabilecek psikolojik iyi olma, özerklik, kaygı düzeyleri, öfke kontrolü gibi faktörlerin aracılığı da incelenebilir.
6. Benlik saygısı ve problem çözme becerileri ile ilgili eğitim programları geliştirilerek uygulama sonuçlarının incelenebileceği deneysel çalışmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Aktaş, S. (2011). *9. sınıfta anne baba tutumları ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Alp Özdemir, B. (2016). *Lise öğrencilerinde benlik saygısı ile psikolojik yardım alma tutumu ve problem çözme davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arı, R. ve Seçer, Z. Ş. (2003). Farklı ana baba tutumlarının çocukların psikososyal temelli problem çözme becerilerine etkisinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, 451-464.
- Atabay, A. (2004). *Sağlık meslek lisesi öğrencilerinin sorun çözme becerilerinin ve sorun çözmeyi etkileyen faktörlerin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aysan, F. (1985). *Lise öğrencilerinin stres yaşantılarında kullandıkları başa çıkma stratejilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bagley, C., Bertrand, L., Bolitho, F., & Mallick, K. (2001). Discrepant parent- adolescent views on family functioning: predictors of poorer self-esteem and problems of emotion and behaviour in British and Canadian adolescent. *Journal of Comparative Family Studies*, 32, 393-403.
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: conceptual, strategic and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173-1182.
- Basmacı, S. K. (1998). *Üniversite öğrencilerinin problem çözme becerilerini algılamalarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56-95.
- Bayhan, V. (2003). *Genç kimliği: üniversite gençliğinin sosyolojik profili*. Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınları.

- Bingham, A. (1998). *Çocuklarda problem çözme yeteneklerinin geliştirilmesi* (A. F. Oğuzkan, Çev.). İstanbul: MEB.
- Bozaslan, H., Genç, G. ve Kaya, A. (2012). Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 208-225.
- Çam, S. ve Tümkaya, S. (2007). Kişilerarası Problem Çözme Envanteri'nin (KPÇE) geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (28), 95-111.
- Çetinkale, E. (2006). *11. sınıf öğrencilerinin denetim odakları, problem çözme becerileri ve algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin cinsiyet ve akademik alan değişkenleri açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çeşit, C. (2011). *Sanat eğitimi alan ve almayan lise öğrencilerinin problem çözme becerileri ile benlik saygı düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Damar, S. B. (2015). *Üniversite öğrencilerinde anne-baba tutumu ve benlik saygısı ile umutsuzluk düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Doğan, T. (1999). *Başkent Üniversitesi öğrencilerinin stresle başa çıkma stratejilerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Düzakın, S. (2004). *Lise öğrencilerinin problem çözme becerilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- D'Zurilla, T. J., Chang, E. C., & Sanna, L. J. (2003). Self-Esteem and social problem solving as predictors of aggression in college students. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 22 (4), 424-440.
- Eriş, Y. (2013). *Ergenlerin benlik saygısı ve sosyal kaygı düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Eroğlu, E. (2001). *Ailenin çocuklarda problem çözme yeteneğinin gelişmesi üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Ersoy, E. (2013). *Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları ile benlik saygısı ve depresyon düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi (İstanbul İli Fatih İlçesi örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güçray, S. S. (2001). Ergenlerde karar verme davranışlarının öz-saygı ve problem çözme becerileri algısı ile ilişkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (8), 106-121.

- Hamachek, D. E. (1995). Ergen benliğinin psikolojisi ve gelişimi. B. Onur (Çev. Ed.), *Ergenliği anlamak, ergen psikolojisinde güncel gelişmeler* içinde (s. 111-151). Ankara: İmge Kitabevi.
- Hamarta, S. (2007). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin sosyal problem çözme becerilerinin algılanan anne-baba tutumları açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Hechtman, L., Weiss, G., & Perlman, T. (1980). Hyperactives as young adults: self-esteem and social skills. *Can J Psychiatry*, 25, 478- 483.
- Heppner, P. P., & Peterson, C. H. (1982). The development and implication of a personal problem solving inventory. *Journal of Counseling Psychology*, 29, 66-75.
- Heppner, P. P., Reeder, B. L., & Larson, L. M. (1983). Cognitive variables associated with personal problem-solving appraisals implications for counseling. *Journal of Counseling Psychology*, 30, 537-545.
- Galbo, J. (1984). Adolescent perceptions of significant adults: A review of literature. *Adolescence*, 19 (76), 951-970.
- Gündüz, Z. B. (2016). *Ortaöğretim öğrencilerinin okul tükenmişliği ile kendine saygı ve anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Karabük.
- Kaya, A. (2005). Üniversite giriş sınavına hazırlanan öğrencilerin ailelerine yönelik bir grup rehberliği programı. Serdar Erkan ve Alim Kaya (Ed.). *Grupla psikolojik danışma rehberlik programı* içinde (s. 189-226). Ankara: Pegem Yayınevi.
- Kaya, M. (1988). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi öğrencilerinin benlik tasarımı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Kaya, Y. (2017). *Ergenlerin benlik algıları, algıladıkları ebeveyn tutumları, ebeveyne ve akrana bağlanma durumları ve ebeveynlerinden beklentileri*. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kuzgun, Y. ve Eldeleklioğlu, J. (2005). Anne-Baba Tutumları Ölçeği. Yıldız Kuzgun ve Feride Bacanlı (Ed.). *PDR’de kullanılan ölçekler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Milevsky, A., Schlechter, M., & Netter, S. (2006). Maternal and paternal parenting styles in adolescents: associations with self-esteem, depression and life satisfaction. *Journal of Child and Family Studies*, 16 (1), 39-47.
- Moghaddam, M.F., Validad, A., Rakhshani, T., & Assareh, M. (2017). Child self-esteem and different parenting styles of mothers: a cross-sectional study, *Archives of Psychiatry and Psychotherapy*, 1, 37-42.
- Navaro, L. (1989). *Aşırı koruyuculuğun çocuk eğitimine etkileri*. 6. Ya-Pa Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırması Semineri. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

- Nelsen, J., & Lott, L. (2001). *Ergen gençler için pozitif disiplin* (B. Öztürk, Çev.). İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Örgün, S. K. (2000). *Anne baba tutumları ile 8. sınıf öğrencilerinin benlik saygıları ve atılganlıkları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özkan, H. K. (2015). *Annelerin duygu sosyalleştirme davranışları ile çocukların benlik algısı ve sosyal problem çözme becerilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özkürkçügil Çorapçioğlu, A. (1999). Bir mediko-sosyal merkeze genel sağlık sorunları ile başvuran öğrencilerden psikiyatrik tanı alanlarda bazı sosyodemografik özellikler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 10 (2), 115-122.
- Pamuk, S. (2016). *Farklı anne baba tutumlarının üniversite öğrencilerinin kendini toplama gücüne, problem çözme becerilerine ve karar verme davranışlarına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Plunkett, S.W., White, T.R., Carter, D.B., & Horner, M. E. F. (2016). Parental support and psychological control in relation to African American College students' self-esteem, *Africology. The Journal of Pan African Studies*, 9 (4), 199-218.
- Pişkin, M. (1997). *Türk ve İngiliz lise öğrencilerinin benlik saygısı yönünden karşılaştırılması*. 15-16 Nisan 1996. III. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Sezer, Ö. ve Oğuz, V. (2010). Üniversite öğrencilerinde kendilerini değerlendirmelerinin ana baba tutumları ve bazı sosyodemografik değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18 (3), 743-758.
- Sünbül, D. (2008). *Problem çözme ve arabuluculuk eğitim programının orta öğretim dokuzuncu sınıf öğrencilerinin çatışma çözme becerileri, öfke kontrolü ile öz saygı düzeyleri üzerindeki etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Şahin, E. (2015). *Ergenlik dönemindeki bireylerde saldırganlık davranışı ve algılanan anne baba tutumları arasındaki ilişkiye benlik saygısı düzeylerinin etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Taysi, E. (2000). *Benlik saygısı, arkadaşlardan ve aileden sağlanan sosyal destek: üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Temel, Z. F. ve Aksoy, B. A. (2001). *Ergen ve gelişimi - Yetişkinliğe ilk adım*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Terzi Işık, Ş. (2000). *İlköğretim okulu altıncı sınıf öğrencilerinin kişilerarası problem çözme beceri algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Ulupınar, S. (1997). *Hemşirelik eğitiminin öğrencilerin sorun çözme becerilerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Umut Pakkal, F. (2007). *Okul öncesi eğitim alan ergenlerin, sosyal benlik değerlerinin problem çözme becerisine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ünüvar, A. (2003). *Çok yönlü algılanan sosyal desteğin 15-18 yaş arası lise öğrencilerinin problem çözme becerisine ve benlik saygısına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yeşilyaprak, B. (Ed.). (2004). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Yıldırım, İ. (2006). *Anne baba desteği ve başarı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yücel, Y. (2013). *Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumlarının, benlik saygısı ve öğrenilmiş çaresizlik ile ilişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Zincirli, Ö. (2014). *Okul öncesi öğretmen adaylarının anne baba tutum algısı, eleştirel düşünme ve problem çözme becerileri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

Extended Abstract

Introduction

Human life is separated into certain periods starting from birth. During these periods, adolescence has a special importance because it involves the process of finding an identity. The adolescents struggle to determine who they are, what distinguishes them from others, and what goals they want to achieve. These are signs of a search for a sense of self. The self-developed until adolescence begins to be revised in this period. While the self is the perception of the individual's physical and emotional characteristics, self-esteem is the appreciation reached through the evaluation of the concept of self. It is known that attitudes and behaviors of parents are important in the creation and development of positive self-perception during puberty. Parents can ensure the positive development of self-esteem in the child by considering the needs of the child, being loving and respectful, and adopting a democratic attitude by setting rules collaboratively. A protective, repressive authoritarian attitude in which strict, rigid and unchanging rules are dictated and the individuality of the child is ignored can lead to the development of a dependent personality, and can cause children to have low self-esteem. The handling and resolution of children's problems is shaped by the parents' attitudes and behaviors, who are important role models. The family environment in which a democratic behavior is embraced allows the adolescents to approach the problems more positively and to produce constructive strategies. Adolescence is also a developmental stage in which critical decisions are made that can affect one's entire life. The conflict of dependency-independence, the dilemmas of acceptance-rejection, the struggle to find identity and security, the pressure felt for harmony and the desire to appreciate are the hallmarks of this stage. Many young people often experience intense stress when confronted with internal and

external expectations. It is for these reasons that adolescence is a critical period in the formation of self-esteem and the acquisition of problem-solving skills. Parental attitudes play an active role in the acquisition and settlement of problem solving skills; it also forms the foundation stones of self-esteem. Individuals with high self-esteem have different ways of handling and analyzing their problems. The self-esteem of those who determine strategies that are more effective in generating positive and constructive solutions in problem solving processes is high; similarly, it is known that those who feel confident and controlled in solving the problem, those who choose to persevere instead of giving up on the problem, report less problems and have a more positive sense of self.

When the literature is examined, even though there were studies on investigating the relationship between adolescents' parental attitudes, problem solving skills and self-esteem, we have not found any research on the mediating role of self-esteem. The purpose of the research in this framework is to examine the mediating role of self-esteem in the relationship between problem-solving and adolescents' parental attitudes.

Method

Research model. In this research using the relational screening model, mediating role of self-esteem in the relationship between adolescents' parental attitudes and problem solving was examined. The independent variable of the research is the parental attitudes, the dependent variable is problem solving abilities and the mediating variable is self-esteem.

Research group. The sample of the study consists of 1144 students (599 girls, 545 boys) who were selected with random sampling from the 10th and 11th grades of the secondary education institutions in Mersin provincial central districts (Akdeniz, Yenişehir, Toroslar, Mezitli) in the 2015-2016 educational year.

Data collection tools. As data collection tools in the research; "Parental Attitude Scale" was used to measure the attitudes of parents towards the adolescents; "Interpersonal Problem Solving Inventory" was used to determine how the adolescents evaluated themselves in solving the problems they experienced in interpersonal relationships; short form of "Coopersmith Self-Esteem Inventory" was used to determine self-esteem levels; and "Personal Information Form" was used in order to collect the socio-demographic information of the students.

Relations between variables were determined using the Pearson Moments Multiplication Correlation Coefficient. Regression analysis was conducted to investigate the mediating role of self-esteem between parental attitudes and problem-solving abilities. In addition, the Sobel Z test was used to determine the significance of the mediator effect. Baron and Kenny's criteria have been taken into account when examining the role of the proposed variables in the research.

Findings

According to findings from the research, in the relationship between democratic parental attitudes of adolescents and a negative approach to the problem, self-esteem does not play any mediating role; while in the relationship between democratic parental attitude and constructive problem solving it has a partial mediating effect (Sobel $Z = 2.128$, $p < .05$). On the other hand, the partial

mediating role of self-esteem in the relationship between protective-demanding parental attitudes and a negative approach to problems has been determined (Sobel $Z= 3.010$; $p<.05$). In addition, the study found that self-esteem has a complete mediating effect on the relationship between the authoritarian parental attitudes of adolescents and a negative approach to the problem. According to this finding, it can be said that self-esteem strengthens the influence of authoritarian parental attitudes on a negative approach to problems.

Discussion, Conclusion and Recommendations

According to the results obtained from the research; it has been found that children who grew up in a family environment where the democratic parental attitude is exhibited, have high self-esteem levels, are more positive about the problems they encounter and solve problems constructively. In addition, in those families where protective-demanding parental attitudes are evident, adolescents have a low self-esteem, a lack of confidence in their ability to solve problems, and they perceive problems as threats. The authoritarian approach of a family causes the adolescent to have low self-esteem, show low tolerance when they encounter problems, expect negative consequences from the solutions they produce, and solve the problems in a dysfunctional way. It can be said that in the families where the authoritarian parental approach is dominant, the child is not treated with love and respect, the level of appreciation and approval is minimal, the rules are not explained but dictated, the child's attempts are prevented, their individuality is not being seen as important and constant criticism facilitate the development of a negative self-perception. It can be argued that since the child with low self-esteem is having decisions made for them and they are not being encouraged to find solutions to the problems they face, the development of constructive and effective problem-solving strategies are being prevented. In summary, as a result of the research, it was determined that in the predictability of the parental attitudes of adolescents' on their problem solving skills, self-esteem had a potent buffer effect. In this context, it is considered that the research provides important conclusions that can open path for future research in the field of educational sciences and it will contribute to the research especially regarding the problem solving skills of adolescents in the context of preventive and protective guidance services. According to the results obtained, school psychological counselors can work with parents to develop democratic and constructive attitudes, as well as work to strengthen self-esteem through group psychological counseling and group guidance work so that students can cope more effectively with the problems they face.